

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพมีหลายรูปแบบและหลายช่องทาง เช่น การจัดการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสอนงานหรือในรูปแบบอื่น การจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มอาชีพได้เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชน การศึกษาดูงานเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพแก่สมาชิกกลุ่มอาชีพชุมชนในรูปแบบประสบการณ์ตรง โดยการเรียนรู้จากความสำเร็จของผู้อื่น การศึกษาดูงานควรพิจารณาถึงความสอดคล้องของสถานที่ศึกษาดูงานกับวิถีชุมชนเป็นหลัก และเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาดูงาน ผู้เข้าร่วมศึกษาดูงานควรมีการรวบรวมบันทึกข้อมูลและประสบการณ์ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในพื้นที่ของตน สำหรับแหล่งสถานที่ศึกษาดูงานควรมีสื่อประกอบการเผยแพร่ความรู้สำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากสื่อมีบทบาทและเป็นองค์ประกอบสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มผู้สนใจที่เข้าร่วมศึกษาดูงาน เพราะสื่อทำหน้าที่เป็นตัวนำข้อมูลสาระสำคัญถ่ายทอดไปสู่ผู้รับสาร หากขาดสื่อ นำข้อมูลข่าวสารดังกล่าว การติดต่อสื่อสารรวมถึงการถ่ายทอดความรู้ข้อมูลที่ต้องครบถ้วน ก็ไม่สามารถไปถึงผู้รับสารได้

อำเภอแม่เมาะตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดลำปาง ห่างจากตัวเมืองประมาณ 20 กิโลเมตร แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 5 ตำบล 37 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลบ้านดง 8 หมู่บ้าน ตำบลนาสัก 8 หมู่บ้าน ตำบลางเหนือ 6 หมู่บ้าน ตำบลแม่เมาะ 8 หมู่บ้าน ตำบลสบป่าด 7 หมู่บ้าน โดยประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ อาชีพรับจ้าง ทำนา ทำไร่ อาชีพเสริม คือ การเลี้ยงสัตว์ หางของป่า และค้าขาย ในปี พ.ศ.2547 รัฐบาลมีนโยบายมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า โดยเฉพาะธุรกิจในระดับกลุ่มชุมชนหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นโครงการหนึ่งในแผนการพัฒนาแบบยั่งยืนในแนวทางของระบบเศรษฐกิจพอเพียงเพราะสามารถช่วยลดปัญหาความยากจนและเป็นการสร้างอาชีพ มีรายได้ที่มั่นคงโดยมุ่งหวังให้สมาชิกภายในชุมชน

ผลิตสินค้าและบริการ โดยใช้วัตถุดิบและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเพิ่มมูลค่าด้วยเทคนิคหรือกระบวนการผลิตที่ทันสมัย เพื่อแปรรูปให้เป็นสินค้าบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นและจุดขาย เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ในระยะยาว มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินกิจการ คือ การพึ่งตนเอง พึ่งพาซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในชุมชน สำหรับกลุ่มอาชีพชุมชนรอบ โรงไฟฟ้าแม่เมาะประกอบด้วย กลุ่มอาชีพสำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1.กลุ่มปุยบ้านนาแซ่ ตำบลางเหนือ 2.กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์บ้านนาสันติราษฎร์ ตำบลางเหนือ 3.กลุ่มข้าวกล้อง บ้านเลางาม ตำบลนาสัก 4.กลุ่มขนมอบบ้านแม่้าง ตำบลนาสัก การรวมกลุ่มดังกล่าวทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ กระบวนการกลุ่มและมีการพัฒนาศักยภาพการผลิต รวมทั้งมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ตรงตาม ความต้องการของตลาด โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกและได้รับความรู้ด้านการ ประกอบอาชีพจากการอบรมของวิทยากร การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม เครือข่าย เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

กลุ่มอาชีพชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม ที่กล่าวมาข้างต้นมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอย่าง ต่อเนื่อง จึงทำให้มีผู้สนใจเข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงานเพื่อนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนากลุ่ม อาชีพชุมชน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มอาชีพทั้ง 4 กลุ่ม (มาณี กันทะวงศ์ และนวลจันทร์ ทูลมาลย์, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2556) ปัญหาที่พบคือ 1.สถานที่ศึกษาดูงานและแหล่งเรียนรู้ ขาดสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ 2.การเก็บเอกสารประกอบการอบรมไม่ครบถ้วน ขาดและสูญหาย เป็นผลให้ขาดสื่อสำหรับการเผยแพร่สาระประโยชน์ให้กับผู้สนใจ 3.การศึกษาดูงานโดยไม่มีสื่อ ประกอบทำให้ได้รับข้อมูลคลาดเคลื่อน การผลิตสื่อเพื่อเป็นช่องทางนำความรู้ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับแหล่งศึกษาดูงาน สื่อที่มีความเหมาะสมควรมีลักษณะพกพาได้ สะดวกและนำกลับไปใช้ทบทวนด้วยตนเองได้ สื่อสิ่งพิมพ์นับว่าเป็นสื่อที่มีคุณลักษณะเหมาะสม เนื่องจากสามารถบรรจุเนื้อหาสาระในปริมาณมาก มีความน่าเชื่อถือ ต้นทุนในการผลิตค่อนข้างต่ำ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง สะดวกในการใช้งานและการจัดเก็บ และไม่ต้องพึ่งพา เครื่องมือและอุปกรณ์เทคโนโลยีในการใช้งาน (เครือวัลย์ เผ่าผึ้ง, 2548 : 25) สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบคู่มือ หมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตอบข้อสงสัย หรือแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยมีรูปแบบกะทัดรัด เหมาะแก่การพกพา สวยงามมีภาพประกอบเพื่อดึงดูดความสนใจ อ่านเข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกิดความเข้าใจกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้ใช้ ทำให้เกิดความสนุกไม่รู้สึกเบื่อหน่าย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการผลิตคู่มือสำหรับเผยแพร่ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ที่มีคุณภาพ เพื่อใช้เผยแพร่ความรู้ให้กับกลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจ และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งให้กับกลุ่มอาชีพชุมชนและกลุ่มเครือข่าย โดยมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองบนพื้นฐานศักยภาพของท้องถิ่น ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มอาชีพชุมชนมีความรู้ความสามารถ และมีการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน ส่งผลให้มีการสร้างงาน เพิ่มรายได้ สร้างชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

คำถามวิจัย

1. โจทย์วิจัย

คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ที่มีคุณภาพ มีลักษณะเป็นอย่างไร

2. คำถามวิจัย

2.1 การผลิตคู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ให้มีคุณภาพควรเป็นอย่างไร

2.2 ความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปางเป็นอย่างไร

2.3 กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อการใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อผลิตคู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปางที่มีคุณภาพ

2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจ

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ด้านความรู้ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับ

1.1 การผลิตคู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ที่มีคุณภาพ

1.2 ผลการใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

1.3 ความพึงพอใจในการใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ของกลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจ

2. ด้านการพัฒนา

กลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพ

3. ด้านผลผลิต

ได้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง และได้ข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมอาชีพของชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจ ตำบลนาสัก และตำบลางเหนือ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจ จำนวน 30 คน ที่เข้าร่วมศึกษาดูงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้ง 4 กลุ่มอาชีพมาก่อน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพ 4 กลุ่ม ได้แก่

2.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มขนมอบ

2.2 การแปรรูปผลิตภัณฑ์กลุ่มข้าวกล้อง

2.3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มปุ๋ยหมัก

2.4 การพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ที่มีคุณภาพ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ระดับความรู้ความเข้าใจของกลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจที่มีต่อการใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

3.2.2 ระดับความพึงพอใจของกลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจที่มีต่อการใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

4. ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 12 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

คู่มือ หมายถึง สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบพิเศษที่ผลิตเพื่อเผยแพร่กิจกรรม วัตถุประสงค์เฉพาะอย่าง เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งใช้ตอบคำถามหรือให้รายละเอียดเรื่องราวอย่างกะทัดรัดชัดเจน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของตลาด เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดี จำหน่ายในราคาที่ไม่สูงจนเกินไป

กลุ่มอาชีพชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ หมายถึง การรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลบ้านดง 8 หมู่บ้าน ตำบลนาสัก 8 หมู่บ้าน ตำบลางเหนือ 6 หมู่บ้าน ตำบลแม่เมาะ 8 หมู่บ้าน ตำบลสบป่าด 7 หมู่บ้าน เพื่อแก้ปัญหาความยากจน สร้างรายได้ในระยะยาวพึ่งตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในชุมชน

นิยามปฏิบัติการ

การผลิตคู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง หมายถึง การจัดทำคู่มือเพื่อใช้ถ่ายทอดสาระความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพ เน้นการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้รับสาร มีตัวอย่างประกอบ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ที่มีคุณภาพ หมายถึง คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ที่ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญในด้านเนื้อหาและภาษา และด้านการออกแบบและองค์ประกอบสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้แก่กลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจได้

การเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้คู่มือ หมายถึง การนำคะแนนจากการทำแบบทดสอบก่อนและหลังการใช้คู่มือของกลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจมาเปรียบเทียบกัน

ความพึงพอใจในการใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง หมายถึง ความรู้สึกของกลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจหลังจากใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เนื่องจากได้รับสาระประโยชน์และตอบสนองได้ตรงตามความต้องการ

สมมติฐานการวิจัย

1. คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ระดับดีขึ้นไป
2. กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05
3. กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการใช้คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง อยู่ในระดับมากขึ้นไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

